

**Nowe stanowisko łątki ozdobnej *Coenagrion ornatum* (SÉLYS, 1850)
(Odonata, Coenagrionidae) w okolicach Wrocławia**
New locality of Ornate Bluet *Coenagrion ornatum* (SELYS, 1850)
(Odonata, Coenagrionidae) in the vicinity of Wrocław

Krzysztof OSTROWSKI

Marcinkowice 5, 55-020 Żórawina; ostrowski85@go2.pl

Abstract. New site of Ornate Bluet *Coenagrion ornatum* (Sélys, 1850) in Poland. In the vicinity of Wrocław in the valley of Ślęza River (UTM XS44) small population of *C. ornatum* have been observed in 2019 and 2020. It is one of the rarest species in Poland – CR status on the Red List of Dragonflies of Poland. Though today it is known only from Lublin Voivodeship, this species still can be found in Lower Silesia.

Key Words: Ornate Bluet, *Coenagrion ornatum*, new site, north-west Poland

Spośród 74 gatunków ważek stwierdzonych dotychczas na terenie Polski, łątka ozdobna *Coenagrion ornatum* (SÉLYS, 1850) jest jedną z najrzadszych. W naszym kraju objęto ją ochroną prawną i umieszczono na Czerwonej liście zwierząt zagrożonych i ginących, gdzie otrzymała kategorię CR czyli gatunku o najwyższym, krytycznym stopniu zagrożenia (BERNARD i in. 2002, BERNARD i in. 2009, ROZPORZĄDZENIE... 2016). Do połowy lat 60-tych XX wieku odnotowano jej występowanie na co najmniej dwudziestu rozproszonych w Polsce stanowiskach. Większość z nich znajdowała się w południowej części kraju, pojedyncze w części centralnej i na północnym zachodzie między Szczecinem a Słupskiem (BERNARD 2004). Ostatnie doniesienia o łątce ozdobnej z Dolnego Śląska pochodzą z lat 1993-1995, kiedy to podawano dwa stanowiska w północnej części byłego województwa jeleniogórskiego (BORKOWSKI 1999, ŁABĘDZKI 1995, ŁABĘDZKI i in. 2010). Po 2000 roku zasięg gatunku skurczył się do zaledwie dwóch znanych stanowisk z woj. lubelskiego (MICHALCZUK 2007, MICHALCZUK i in. 2009, MICHALCZUK i BUCZYŃSKI 2010). To właśnie Lubelszczyzna stała się w ostatnich dwóch dziesięcioleciach ostoją tego gatunku w Polsce. Na jej terenie w latach 2013-2015 odkryto 12 kolejnych stanowisk, co dało łączną sumę 14 znanych stanowisk z lat 2007-2015. Wszystkie te stanowiska koncentrowały się w makroregionach: Wyżyna Lubelska, Wyżyna Wołyńska, Kotlina Pobuża i Kotlina Sandomierska (MICHALCZUK, inf. ustna). Jednak do lat obecnych przetrwały jedynie dwa stanowiska, z których w roku 2019 ważki gatunku *Coenagrion ornatum* zostały wykazane tylko na jednym z nich (MICHALCZUK, inf. ustna).

Nowo odkryte stanowisko, położone w kwadracie UTM XS44, to fragment śródpolnego ciek w dolinie rzeki Ślęzy (Fot. 1), stanowiącego jej prawobrzeżny dopływ. Struga, a raczej rów melioracyjny, przepływa przez tereny dwóch powiatów województwa dolnośląskiego: strzelińskiego i wrocławskiego. Obszar ten, położony w mezoregionie Równiny Wrocławskiej (318.53) (KONDRACKI 2002, SOLON i in. 2018), znajduje się niespełna 20 km na południe od Wrocławia. Sam rów ciągnie się na długości ok. 8,5 km w otwartym terenie rolniczym pośród, w większości, kilkuhektarowych działek uprawnych. Grunty orne o powierzchni powyżej 10 ha

Fot. 1. Śródpolny ciek w dolinie Ślęzy – siedlisko *Coenagrion ornatum*

Photo 1. Field watercourse in the valley of Ślęza River – the habitat of *Coenagrion ornatum*

stanowią niewielki odsetek pól sąsiadujących z tymże ciekim. Brzegi rowu sporadycznie porastają pojedyncze drzewa lub małe grupy drzew i kępy krzaków. Poza tym można wykazać tutaj dwa większe zwarte zadrzewienia – jedno na długości ok. 250 m sąsiadujące z ciekim od jego strony północnej i drugie, większe, na długości ok. 600 m przyległe do ciekim od jego strony południowej. Sam ciek, szerokości najwyżej 2 metrów i głębokości maksymalnej ok. 20-30cm, charakteryzuje się wolnym przepływem nurtu. Na odcinku, gdzie stwierdzono występowanie łątki ozdobnej, szatę roślinną stanowią gatunki typowe dla niewielkich cieków tj. potocznik wąskolistny *Berula erecta* (HUDS.) COVILLE, mozga trzcinowata *Phalaris arundinacea* L., manna mielec *Glyceria maxima* (HARTM.) HOLMB. oraz pałka szerokolistna *Typha latifolia* L. (kępy) i szczaw lancetowaty *Rumex hydrolapathum* HUDS. (kępy).

Dnia 24.06.2019 r. na niespełna trzy godziny przed zachodem słońca moją uwagę przykuł samiec łątki (Fot. 2) nie należący do żadnego ze znanych mi z terenu gatunków z tego rodzaju tj. łątki wczesnej *Coenagrion pulchellum* (VANDER LINDEN, 1825) i łątki dziewczeczki *Coenagrion puella* (LINNAEUS, 1758). Ważka przebywała na nasłonecznionym stoku o niewielkiej pochyłości jakieś 30 m w linii prostej od ciekim. Latała bardzo nisko w trawie i co jakiś czas przysiadła, dając się tym samym lepiej obserwować. Myśląc, że może to być samiec łątki halabardówki *Coenagrion hastulatum* (CHARPENTIER, 1825) udałem się po aparat fotograficzny w celu udokumentowania obserwacji. Ponowne odszukanie tego osobnika w miejscu, gdzie widziałem go po raz pierwszy i ostatni, zajęło mi prawie godzinę. Już w domu za pomocą strony internetowej „wazki.pl” oraz książki „Field Guide to the Dragonflies of Britain and Europe” (DIJKSTRA 2006), na podstawie wykonanej dokumentacji fotograficznej, wstępnie oznaczyłem gatunek ważki jako łątkę ozdobną *Coenagrion ornatum*. Oznaczenie to potwierdzili mi znajomi odonatolodzy.

Fot. 2. Samiec *Coenagrion ornatum* obserwowany w dniu 24.06.2019

Photo 2. *Coenagrion ornatum*, male, observed on the 24th June 2019

Fot. 3. Samica *Coenagrion ornatum* obserwowana w dniu 25.06.2019

Photo 3. *Coenagrion ornatum*, female, observed on the 25th June 2019

Następnego dnia ponownie udałem się w późnych godzinach popołudniowych na odcinek ciek, przy którym obserwowałem samca łątki ozdobnej, aby sprawdzić czy znajdę więcej osobników tego gatunku. W ciągu niespełna półtorej godziny udało mi się odnaleźć dwie samice *Coenagrion ornatum* (Fot. 3), z których jedna przebywała w trawach rosnących bezpośrednio nad rowem melioracyjnym, zaś druga samica w pobliskim sadzie ok. 20 m od wody. Dwa dni później, na tym samym odcinku ciek, obserwowano pojedynczego samca oraz tandem łątek ozdobnych.

Dnia 29.06.2019 r. zdecydowałem się przeprowadzić bardziej metodyczną kontrolę części ciek pod kątem wyszukiwania ważek z gatunku *Coenagrion ornatum*. Między godziną 10:20 a 17:00 skontrolowaliśmy z dużą dokładnością 3,75 km długości rowu – do jego ujścia do rzeki Ślęzy. Warunki pogodowe jakie zanotowałem około południa to bezchmurne niebo, chwilami delikatny wiatr i temperatura powietrza wynosząca 26°C. Biorąc pod uwagę skrytość gatunku, przemieszczanie się wzdłuż rowu melioracyjnego odbywało się w bardzo wolnym tempie, aby uniknąć przeoczenia osobników pochowanych między roślinami. Spośród 3,75 km przebadanej trasy, łątki ozdobne obserwowano tylko na 800 m fragmencie rowu. Wazki występowały plamowo – pojedynczo lub w małych grupach. Najwięcej osobników widzieliśmy w części rowu nieporośniętej roślinnością krzaczastą. Zdarzały się jednak osobniki na fragmentach ciek sąsiadujących bezpośrednio z zadrzewieniami, ale tylko od jego strony północnej – tak, że koryto rzeczne było przez większość dnia oświetlane przez promienie słońca. Jednego samca udało się także odnaleźć w zwartym pasie trzciny pospolitej

rosnącej na około 50 m odcinku rowu. W sumie zaobserwowaliśmy co najmniej szesnaście dorosłych samców, jednego samca młodocianego (jeszcze słabo wybarwionego) oraz co najmniej trzy dorosłe samice – wszystkie w tandemach. Na trzy obserwowane przez nas tandemy, dwa odpoczywały, zaś trzeci oddawał się trwającej 25 minut kopulacji. Samego składania jaj nie udało się zobaczyć, gdyż ważki po kopulacji zleciały niżej między roślinność wyrzuczoną i zniknęły nam z oczu. Wszystkie widziane osobniki (poza jednym młodocianym samcem siedzącym na polu jęczmienia w odległości 15 m od wody) przebywały w bezpośrednich granicach koryta ciek. Poza łątką ozdobną, tego dnia odnotowaliśmy również: łatkę dzieweczkę *Coenagrion puella*, pióronoga zwykłego *Platycnemis pennipes* (PALLAS, 1771), tężnicę wytworną *Ischnura elegans* (VANDER LINDEN, 1820), trzeplę zieloną *Ophiogomphus cecilia* (FOURCROY, 1785) i szablaka krwistego *Sympetrum sanguineum* (O.F. MÜLLER, 1764).

Ostatniej obserwacji *Coenagrion ornatum* w roku 2019 dokonano 1.07.2019 r. Na jednym, niewielkim fragmencie ciek widziano grupę 4-5 samców i 3 samic, w tym obserwowano 3 tandemy.

W roku 2020, ze względu na moje ograniczenia czasowe i panujące w tym czasie złe warunki pogodowe, udało mi się przeprowadzić tylko jedną kontrolę stanowiska. W dniu 9.06.2020 stwierdziłem obecność 4 samców i 1 samicy *Coenagrion ornatum*.

Na chwilę obecną nie jestem w stanie wykazać, czy odkryte stanowisko dotyczy populacji reliktywnej czy jest to może „świeża krew”, która dotarła tutaj w ostatnich latach z ciepłymi prądami powietrza z jakichś populacji południowoeuropejskich bądź nieznanych populacji polskich? Brak jest na ten temat danych. Z pewnością jednak stanowisko będzie monitorowane w przyszłych sezonach i być może powie nam trochę o behawiorze tego gatunku w tej części Polski. Łątka ozdobna znajduje się obecnie w dużym regresie, a do jej prawidłowego rozwoju muszą być zachowane w przyrodzie pewne czynniki. Jednym z takich czynników jest na pewno nie ingerowanie w dużym stopniu w środowisko życia tejże ważki. Mając na uwadze fakt, że im mniejsza (szeroko rozumiana) eksploracja stanowisk jej występowania, tym lepiej dla niej, zdecydowałem się nie podawać dla większego grona osób dokładnej lokalizacji odkrytego stanowiska. Szczegółowe dane natomiast zostały przeze mnie przekazane osobom przygotowującym monograficzne opracowanie „Ważki (Odonata) Polski”.

Podziękowania

Dziękuję Marianowi DOMAGALE, Katarzynie KOMAROWSKIEJ, Maciejowi KOWALSKIEMU, Januszowi RATAJCAKOWI, Michałowi WOLNEMU i Piotrowi ZABŁOCKIEMU za pomoc przy prowadzeniu obserwacji i przekazanie swoich wyników. Pawłowi BUCZYŃSKIEMU i Wiczesławowi MICHALCZUKOWI za pomocne informacje oraz niepublikowane dane o występowaniu łątki ozdobnej w ostatnich latach w Polsce południowo-wschodniej. Grzegorzowi TOŃCZYKOWI za cenne uwagi merytoryczne na temat pierwszej wersji pracy.

Piśmiennictwo

- BERNARD R. 2004. *Coenagrion ornatum* (SÉLYS, 1850), łątka ozdobna. [w:] P. ADAMSKI, R. BARTEL, A. BERESZYŃSKI, A. KEPPEL, Z. WITKOWSKI (red.), Gatunki zwierząt (z wyjątkiem ptaków). Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny. Tom 6. Ministerstwo Ochrony Środowiska, Warszawa: 25-29.
- BERNARD R., BUCZYŃSKI P., ŁABĘDZKI A., TOŃCZYK G. 2002. Odonata Ważki. [w:] Z. GŁOWACIŃSKI (red.), Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce. Wydawnictwo Instytutu Ochrony Przyrody PAN, Kraków: 125-127.
- BERNARD R., BUCZYŃSKI P., TOŃCZYK G., WENDZONKA J. 2009. Atlas rozmieszczenia ważek (Odonata) w Polsce – A distribution atlas of dragonflies (Odonata) in Poland. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.

- BORKOWSKI A. 1999. Ważki (Odonata) byłego województwa jeleniogórskiego z uwagami do aktualnego stanu badań zagrożeń i ochrony. *Przyroda Sudetów Zachodnich*, 2: 37-56.
- Dijkstra K-D. B, Lewington R. 2006. *Field Guide to the Dragonflies of Britain and Europe*. British Wildlife Publishing, 320 pp.
- KONDRACKI J. 2002. *Geografia regionalna Polski*. PWN, Warszawa.
- ŁABĘDZKI A., 1995: Fauna ważek (*Odonata*) wód bieżących województwa jeleniogórskiego jako wskaźnik stanu i zmian zachodzących w nich. Maszynopis opracowania wykonanego na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w Jeleniej Górze.
- ŁABĘDZKI A., CHRZANOWSKI A., KUŹMIŃSKI R., MAZUR A, RUTKIEWICZ P. 2010. Natura 2000 a problem ochrony ważek w Polsce
- MICHALCZUK W. 2007. Stwierdzenie łątki ozdobnej *Coenagrion ornatum* (SÉLYS, 1850) na Wyżynie Wołyńskiej (Polska południowo-wschodnia). *Odonatrix*, 3(2): 40-42.
- MICHALCZUK W., BUCZYŃSKI P., DARAŻ B. 2009. Pierwsze dane z monitoringu łątki ozdobnej *Coenagrion ornatum* (SÉLYS, 1850) w dolinie Sieniochy (Śniatycze, Polska południowo-wschodnia). *Odonatrix*, 5(2): 33-44.
- MICHALCZUK W., BUCZYŃSKI P. 2010. Drugie współczesne stanowisko łątki ozdobnej *Coenagrion ornatum* (SÉLYS, 1850) (Odonata: Coenagrionidae) w Polsce południowo-wschodniej. *Odonatrix*, 6(1): 15-21.
- ROZPORZĄDZENIE 2016. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 roku w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt. Dz. U., poz. 2183, 28 grudnia 2016r., Warszawa.
- SOŁON J., BORZYSZKOWSKI J., BIDŁASIK M., RICHLING A., BADORA K., BALON J., BRZEZIŃSKA-WÓJCIK T., CHABUDZIŃSKI Ł., DOBROWOLSKI R., GRZEGORCZYK I., JODŁOWSKI M., KISTOWSKI M., KOT R., KRAŻ P., LECHNIO J., MACIAS A., MAJCHROWSKA A., MALINOWSKA E., MIGOŃ P., MYGA-PIĄTEK U., NITA J., PAPIŃSKA E., RODZIK J., STRYŻ M., TERPIŁOWSKI S., ZIAJA W. 2018. Physico-geographical mesoregions of Poland: Verification and adjustment of boundaries on the basis of contemporary spatial data. *Geographia Polonica*, 91 (2): 143-170